

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Значний психолого-педагогічний потенціал взаємодії людини зі світом природи має широкий діапазон впливу на суб'єкт, і являється фактором загального формування, розвитку та становлення екологічної свідомості студентської молоді.

Сучасна екологічна криза зумовлена домінуванням антропоцентричного типу екологічної свідомості особистості. Для подолання цієї кризи, насамперед, необхідне становлення у людей екоцентричного типу свідомості. Екоцентричний тип екологічної свідомості – це система уявлень про світ, для якої характерні: орієнтація на екологічну доцільність, відсутність протиставлення людини і природи; сприйняття природних об'єктів як рівноправних суб'єктів; баланс прагматичної та непрагматичної взаємодії з природою. Допомогти становленню екоцентричного типу свідомості у людей може безпосередня їх взаємодія з природними об'єктами, яка в свою чергу виконує багато функцій. А саме:

- психофізіологічну;
- психотерапевтичну;
- реабелітаційну;
- когнітивну;
- самореалізуючу;

- естетичну;
- комунікативну;
- задоволення потреби у компетентності.

Метою освіти у ВНЗ є формування екологічної особистості. Екологічною особистістю є особистість, що володіє екоцентричним типом екологічної свідомості.

Відповідно до трьох підструктур екологічної свідомості це завдання конкретизується на рівні трьох основних завдань екологічної освіти:

1) *Формування адекватних екологічних уявлень.* Така система уявлень дозволяє студентам знати, що і як відбувається у світі природи між особистістю і природою, і що потрібно робити з точки зору екологічної доцільності.

З психолого-педагогічної позиції саме через підструктуру уявлень найбільшою мірою формується включеність у світ природи, яка властива екологічній особистості. Тому головним орієнтиром при вирішенні цього завдання екологічної освіти є формування в особистості розуміння єдності людини і природи.

2) *Формування ставлення до природи.* Сама по собі наявність екологічних знань не гарантує екологічно доцільної поведінки особистості, для цього необхідно ще і відповідне ставлення до природи. Воно визначає характер взаємодії з природою, його мотиви готовність вибирати ті або інші стратегії поведінки, іншими словами, *стимулює діяти* з точки зору екологічної доцільності.

Саме через підструктуру відношень найбільшою мірою формується суб'єктний характер сприйняття природних об'єктів, що властивий екологічній особистості. Тому головним орієнтиром при вирішенні цього завдання екологічної освіти є формування в особистості суб'єктної модальності суб'єктивного ставлення до природи.

3) *Формування системи умінь і навичок (технологій) взаємодії з природою.* Для того щоб екологічно доцільно поступати, особистості необхідно вміти це робити. Розуміння, прагнення виявиться недостатньо, якщо студенти не зможуть їх реалізувати в системі дій. Знання відповідних технологій і вибір правильних стратегій дозволяють діяти з погляду екологічної доцільності. Тому головним орієнтиром при вирішенні даного завдання екологічної освіти є організація такої діяльності студентської молоді, у процесі якої відбувається освоєння непрагматичних стратегій і відповідних технологій взаємодії з природою.

Взаємодія людини з природними об'єктами має значний психолого – педагогічний потенціал та виконує багато функцій. А саме:

- *психофізіологічну функцію.* Взаємодія з тваринами і рослинами може знімати стрес, нормалізувати роботу нервової системи, психіки в цілому;

психотерапевтична функція. Взаємодія людей із тваринами може істотно сприяти гармонізації їхніх міжособистісних відносин;

реабілітаційна функція. Контакти з тваринами і рослинами є тим додатковим каналом взаємодії особистості з навколишнім світом, що може сприяти як психологічній, так і соціальній її реабілітації;

естетична функція. Взаємодія зі світом природи сприяє естетичному розвитку особистості, надає широкий набір умов і можливостей для задоволення її естетичних потреб;

когнітивна функція. Взаємодія зі світом природи може задовольняти пізнавальні потреби особистості, сприяти її інтелектуальному розвитку;

функція задоволення потреби в компетентності. Потреба в компетентності, що виражається формулою „я можу”, є однією з найважливіших потреб людини. Особистість дуже комфортно почуває себе в ситуаціях, у яких компетентна, і дуже дискомфортно — у тих, де некомпетентна, і тому намагається їх уникати. Чим більша кількість сфер діяльності „відзначено” її компетентністю, тим вище самооцінка, позитивніше „Я-образ”;

функція самореалізації. Однієї з найважливіших потреб особистості є потреба в реалізації свого внутрішнього потенціалу, потреба бути значимим для інших, представленою у їхньому житті. Неможливість самореалізації призводить до найглибшої особистісної кризи;

комунікативна функція. Одна з найважливіших функцій, що можуть здійснювати тварини і навіть рослини в процесі взаємодії з ними людини — функція партнерів спілкування.

Узагальнюючи сказане, можна зробити наступний висновок. Взаємодія з природою дійсно має великий психолого-педагогічний потенціал. Але проблема полягає в тім, що без готовності особистості його „бачити”, без відповідної внутрішньої активності він так і залишається потенціалом, не стаючи здійсненою можливістю. Наприклад, тварини і рослини лише тоді можуть виконувати функцію партнерів по спілкуванню, коли особистість готова сприйняти їх як суб’єктів, у протилежному випадку вони залишаються „навколишнім середовищем”, що задовольняє її прагматичні потреби.

Тому екологічна освіта повинна бути спрямована і на те, щоб відкрити особистості описані можливості взаємодії зі світом природи; у цьому випадку екологічна освіта стає фактором загального розвитку і формування особистості.

ЛИТЕРАТУРА

1. Герасимов И.П. Методологические аспекты экологизации современной науки // Вопросы философии. – 1978. – №11. – С.61-72.
2. Гуцко А.В. Непрерывное экологическое образование // Биология в школе. – 1996. – № 3. – С.41-43
3. Давиденко О.С. Экологические аспекты здоровья и болезней человека // Философские вопросы медицины и биологии. – 1983. – Вып.15. – С.93-99.
4. Казначеев В.П. Проблемы адаптации человека. Новосибирск.: Наука, 1989. – 230с.
5. Хрустов Г.Ф. О системе категорий экологической жизнедеятельности // Вопр. Антропологии. – 1976. – Вып.52. – С.73-86.